

ACC. N:R M. 16773: 1.

För Kiviksborna betydde Kiviks marknad många dagars festligheter. Stora delar av nöjesfältet sattes upp redan en vecka före marknadsdagen och var-
enda kväll gick man till platsen familjevis för att roa sig och träffa
bekanta. Karuseller och spelautomater för 2 och 5 öre var uppsatta. Den
vildaste karusellen var berg- och dalbanan, som gick lite i vågor och
drogs av olika karlalag. Det var både män från bygden som anställdes till-
fälligt och män som reste runt med karusellerna. Stora positiv spelade
hela tiden medan karusellerna gick runt och svetten lackade från män-
nens kroppar, så man tyckte riktigt synd om dem. 10 öre för stora och 5
öre för små kostade det att åka karusell. Slänggungor hörde också till.
Många kom tidigt på marknadsdagens morgon, redan klockan 6-7, och hade
matsäck för dagen med sig. De som hade släktingar i Kivik passade på att
hälsa på dessa i samband med marknaden. Till familjen Kappelin kom mel-
lan 20 och 30 släktingar, de stannade bara under själva dagen, men skul-
le ställa in sig hos familjen. Man åt då middag tillsammans allihop. Den
serverades klockan tolv i lusthuset. Tidpunkten var bestämd i förväg,
så att var man än var på marknadsfältet så bröt man upp i tid och gick

31.
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16773:2.

39.
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

hem. Man hade alltid samma rätter, det var stekt ål och köttbullar. Efter-
rätten bestod av en underbar fruktsoppa med sviskon, sagogryn, bigarråer
och aprikoser bl.a. Den lagades i en jättegryta i förväg och fick stå
svalt på källargolvet, dit man gärna tog sig en tur för att få sig en
doft. Det var vanligast att Kiviksborna gick hem och åt middag, men någ-
ra som inte ville lämna marknadsplatsen ens för den stunden, tog med sig
en korg med något ätbart.

På marknaden kunde man få ål och kokt potatis. Det var en stående rätt
som lockade alla. Dessutom var det nästan första gången för säsongen som
man fick ål. I tälten serverades bl.a. pannbiff, men åt man hemma gick
man bara dit in och drack en bier. Tältserveringarna låg på en lång rad
och drevs av bygdens gästgiverier. Lagerstedts som hade pensionat i Kivik
och Vitaby hotell hade bl.a. var sitt tält.

Förr kunde man köpa alla de förnödenheter som man behövde, baljor, till
byk, saltekar och till och med möbler. Alla redskap som skulle till vid
slakt, sikt och tråg till bakning och så vävskedar. Många gånger behövde
man förnya sina förråd, man skulle alltid skaffa en ny korg från årets
markn

ACC. N:R M. 16773:3

marknad. Den var av spån och ofta målad med blommor. En gång skaffade familjen en badbalja från marknaden. Den placerades på köksgolvet när man skulle bada och man fick sitta i den. Man köpte verkligen just all hemslöjd på Kiviks marknad, man skulle aldrig ha gett sig iväg och köpt en visp i en affär. En syltgryta till hösten kunde behövas. Där fanns kärl både i aluminium och emalj och så naturligtvis koppar. Det var många kopparslagare som tog till Kiviks marknad. Försäljningen skedde i stånd med tältduk.

Kopparkärlden måste ju förtennas och det gick tattarna omkring i hemmen och utförde. Ofta kunde det vara ett par som kom tillsammans och medan hon förtennte kastrerade han djur. Brolins hette en tatarfamilj som alltid gick barfota och hade många barn. De kom alltid och stallade in sig i vedhuset hos systrarnas farföräldrar nedanför Missionshuset i Kivik. Barnen brukade gå dit och titta på dem, då satt alltid hon med ett av sina barn vid bröstet.

En annan tattarefamilj bodde i ett hus med trappa på gaveln. Det låg mellan Vik och Baskemölla och där var folk rädda att passera.

33
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16773:4

34
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Brolins sålde lump och skrot och lerkrukor från Höganäs. Det hände att hon tiggde kläder till sina barn.

Lerkärl behövde man till saltning och syltning. Kapten Kappelin handlade alltid lerkrukor o.d. av Elfstrands i Sjöbo.

I början av 1900-talet fanns det kanonfotografer på marknaden. Hos dem ställde många, unga par upp sig till fotografering. Bilden framkallades medan man väntade, men det var inte någon vidare kvalitet - fotona höll aldrig så länge.

På den tiden var en neger en sensation, liksom indianer. Cirkus fanns där alltid med lindanserskor och clowner. Vilda djur förekom och ibland kunde man få höra långt nere i Kivik hur lejonerna vrålade. Brazil Jack var med i många år. Han stod iförd cowboyhatt och sköt i luften och det påstods att han var från Texas. Cirkusföreställningen varade 1 timme, men traktens folk gick alltid på cirkuspremiären som var kvällen innan. Då var det lite extra an på själva marknadsdagen då cirkusen skulle hinna med många föreställningar.

Som barn skulle man alltid ha en liten ask med sockerpiller. Asken var av

Erik

ACC. N:R M. 16773:5.

38
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

bleck med målade mlommor. Bland sockerpillerna låg det en ring med någon slags glassten i. Det var alltså för lickorna, medan pojkarna ville ha en trähäst eller kniv. Ofta fick de sin allra första kniv just på marknaden.

Marknadsgåvor hörde till och förrnär folket inte hade så många fridagar passade man på att ge fästegåvor och byta ringar på marknaden.

Barnen fick papperskarameller att hänga om halsen, ibland satt det en bild av en ängel utanpå. Ballonger såldes och en träleksak som såg ut som en sax. Den kunde fällas ut med ett handgrepp och ytterst satt då ett par fjädrar som man killade någon i nacken med.

Före systrarnas tid fanns det en fru Eneberg i Kivik som köpte flundror.

Dessa höll hon i sump och strax före marknaden stekte hon flundrorna för att sedan sälja dem på marknaden som man idag säljer varm korv.

Varm korv fanns också då, "det var något storartat".

Det luktade så gott på marknadsplatsen av vanilj när man gräddade strutar till glass. Man kunde få se hur försäljarna rörde ihop smeten och gräddade den i rånjärn över spriktkök. När rånen var klara vreds de snabbt till strutar. Glassen fanns bl.a. med fruktsmak. Den förvarades i behållare

ACC. N:R M. 16773:6.

med is och salt. Isen sågades vintertid ur dammar och lades i högar med torvströ. Från sådana upplag köpte också de enskilda is när det själva skulle göra glass till sina kalas.

Bakom tältserveringarna stod vattentunnor och mjölkakannor. Vid Rosentorp, gården som ligger på andra sidan vägen vid marknadsfältet, fanns en vattenpost.

Många köpte lyckobrev och förr handlade de verkligen om lyckan. För 25 öre fick man veta vad som skulle ske i framtiden. Det låg en bild av en kvinna eller en man i brevet, det skulle väl vara köparens tillkommande.

På marknaden sjöngs många visor. Elvira Madigan och Kväsarevalsen var mycket populära på sin tid. En visa handlade om en ryss som hette Volcovs eller något liknande. Han blev kär i en svensk flicka, som han till slut mördade av svartsjuka. Ofta var det två stycken som framträdde tillsammans, den ene stod och sjöng och den andre satt och spelade dragspel.

Där fanns alltid blinda som sjöng tragiska visor. De hade lagt en hatt framför sig och i den kastade man en tio-öring. Positiv hörde också till, ofta var det italienare som drog dem och det hände också att de gick runt

36.
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16773:7

i hemmen och spelade. De hade vanligtvis en apa eller en papegoja med sig, en del hade en flicka i sällskap.

Före första världskriget kunde man få höra riktigt fin musik som wienervals. Det var en hel orkester med tyska musikanter som kom till Kivik och spelade horn bl.a. När de hade anlämt och började spela var det som om marknaden började på riktigt. De brukade gå genom samhället och spela och då följde en hel svans av ungar efter dem. Tyskarna var alltid så välklädda, man gav en hel krona till dem och ortens unga flickor svärmade för dem. Efter världskriget kom de inte igen.

När systrarna Kappelin var i tonåren kom det dalmasar till Kiviks marknad och sålde dalavävnader, dräll m.m. Dessutom sålde de lisskulle- och rättvikskulledräkter och de som hade råd köpte en dräkt till sin dotter. Sedan kunde man få se några småflickor i Kivik bära dessa daladräkter och deras väninnor som bara hade den vanliga hembygdsdräkten var riktigt avundsjuka.

Vid tiden för marknaden var den egentliga hattsäsongen över. Årets modeller såldes ut billigt, så man kunde göra riktiga fynd. En omtyckt

37.
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16773:8.

huvudbonad var den s.k. "vytehörshatten" (vaktpojks hatten) med rund kulle och uppvikta brätten. Den var av naturfärgad strå men såg något spräcklig ut genom att man flätat in blå-vita halmflätor.

Man gjorde skillnad mellan marknadsafton och marknadskväll. Aftonen var kvällen före marknadsdagen, medan marknadskvällen var den stora dagens slut. Marknadskvällen skulle man alltid gå ut och dansa. Det var dans på alla banorna runt omkring och bl.a. gick man till badhotellet i Vitemölle.

De stora högtiderna i bygden var jul och Kiviks marknad. Man angav tiden med utgångspunkt från marknaden. Om någon fyllde år i slutet av juli, sade man: "Hon har födelsedag vid Kiviks marknad." Marknaden fick ej vara på en fredag eller lördag för de andramarknadernas skulle. Sjöbo och Tomelilla kom ju med det samma efter. Dagen efter marknaden var trots det många försäljare kvar i Kivik på fältet och där rådde livlig kommers. Man fortsatte att handla räfsor, liar. Kläder fanns där också, många köpte arbetskläder, s.k. blåställ, till det hörde randig arbetsskjorta. Randiga gensare var vanligt, liksom trätöfflor, underkläder och badkläder.

38

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16773:9.

89
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Systrarna har inget minne av handel med nötkreatur men minns hästköpen. Från norra Skåne kom en del uppköpare. Många hästbyten var säkert stundens infall. Alla hade ju häst med sig förr och kunde komma på idén att göra ett byte. Ibland kunde man få se hur en orolig hustru försökte hindra sin man från att göra affär med deras häst.

Kapten Kappelin köpte alltid ett vackert förkläde till sin hustru. Dött-rarna fick bomullsförkläden som var handsyddas som små klänningar. Man fick prova på marknaden, klädstånden höll ofta med en liten pigttittare där man nödtorftigt kunde betrakta sig.

Bagare fanns också i vimlet. En av de mera kända var Mellby-bagarn, det vill säga så har man kallat tre generationer, farfar, son sonson, från bageriet i Mellby. FI systrarnas barndom kom dåtida Mellby-bagarn med två hästar spända för en övertäckt vagn. Han sålde siktbörd, kavring, råg-bullar och en alldeles särskilt god mjuk pepparkaka.

I slutet av juli var planteringstiden förbi, så någon försäljning av väx-ter förekom inte.

ACC. N:R M. 16773:10.

I något stånd kunde man köpa 25-öresböcker, de var visserligen häftade, men det var inte någon smutslitteratur. Emilie Flygare Carlén var ett av författarnamnen. Skillingtryck hörde till de typiska marknadsköpen.

Cirkusföreställningarna annonserades ut bland marknadsbesökarna. Någon från cirkusen red omkring på en vit häst på området klädd i den dräkt han eller hon skulle uppträda i och gjorde reklam. Dessutom hade man satt upp en mängd jätte-affischer ca 2 veckor före marknaden på plankt o.d. i Kivik.

Systrarna har än idag kvar sin farmors "spoltekorg". Den är inköpt på marknaden och i den förvarades farmoderns väv-spolar. Den påminner om de s.k. "halvkorgarna" som man bland annat lade sillen i allt eftersom man rensade den. Vattnet rann då av fiskarna och ut genom hålen i korgen och när alla sillarna var rensade var det bara att tömma korgen direkt över stekpannan.

46
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND